

Problema țărănească reflectată în programele Revoluției române de la 1848

Ioan Ciută

S-au împlinit, în acest an, 150 ani de la Revoluția Română din 1848- moment care a marcat în mod radical intrarea societății românești în epoca modernă a dezvoltării sale. Guvernul României a elaborat Hotărârea Nr. 65 din 9 februarie 1998, prin care a declarat, în temeiul art. 107, aliniatul 1 din Constituția României – anul 1998 - AN JUBILIAR = cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la Revoluția română din 1848.

Revoluția română, declanșată în urmă cu un secol și jumătate – a fost integrată în context revoluționar european, determinată însă de cauze interne proprii, așa cum sublinia marele democrat-revoluționar- Nicolae Bălcescu - “Cele optsprezece veacuri de trudă și suferințe asupra poporului însuși ,.... au fost cauzele revoluției române. Pregătită îndelung și cu răbdare de către exponenții cei mai autorizați ai societății românești, revoluția română de la 1848, a urmărit obiective fundamentale de ordin social și național. Sarcinile și obiectivele urmărite erau aproximativ aceleași pe întreg teritoriul românesc, indiferent de organizarea și statutul politic al Țărilor Române (Moldova, Muntenia, Transilvania, Banatul, Bucovina, Basarabia), deoarece cauzele interne și externe erau pe deplin asemănătoare.

În plan social, problema cardinală care frământa societatea românească era abolirea servituților feudale - emanciparea de clăcășie și robota obligatorie pentru țărănimea dependentă, aservită și împroprietărirea cu pământ.

În plan național, se urmărea unitatea și independența națională, dar s-a acționat în mod voalat, deoarece statutul de suveranitate otomană și habsburgică, ca și protectoratul rusesc, nu permiteau astfel de manifestări. Din punct de vedere național, programele Revoluției române de la 1848, au fluctuat între minimal, reafirmându-se statutul special al capitulațiilor, în raport cu Poarta Otomană și maximal, formarea statului național român. Cum dezideratele naționale erau cu neputință de atins în condițiile prezenței în jurul Țărilor Române ale celor trei imperii feudalo- absolutiste (Imperiul Otoman, habsburgic și țarist) care dețineau și unele teritorii românești

(Dobrogea, Transilvania, Banatul, Bucovina și Basarabia), aspectele mai ferbinți ale revoluției au fost cele de ordin social și, dintre acestea, problema țărănească a precumpănit. Fenomenul pare firesc, de vreme ce majoritatea populației Țărilor Române, în urmă cu 150 de ani, era de proveniență rurală, ocupându-se cu agricultura, creșterea vitelor, pomicultura, viticultura, silvicultura, ramuri economice legate nemijlocit de cultivarea pământului.

Așa se și explică de ce conținutul celor șapte programe ale Revoluției române de la 1848 cuprind, în principal, revendicări privitoare la țărănime. Astfel de revendicări sunt formulate uneori diferit, alteori asemănător, de la program, la program, vizând ori nu, cele două laturi: a) emanciparea țăranimii de obligațiile feudale (claca, robota) făcându-l pe țăran om liber din punct de vedere juridic, de a nu mai fi prestat obligatoriu și gratuit muncă la proprietari și b) împrăștierea cu pământ, pentru ca într-adevăr, țăranul să fi devenit liber și din punct de vedere economic, adică, o reală și deplină emancipare.

Funcție de formulările privind cele două aspecte (emancipare - împrăștiere) programele au căpătat un caracter moderat sau radical, care au pus amprenta pe însăși desfășurarea evenimentelor revoluției.

Iată, în ordine cronologică, conținutul celor șapte programe cu privire la revendicările țăranimii:

1. Petiția – proclamație, adoptată de către Adunarea de la Iași (Moldova) din **27 martie 1848**, cuprinzătoare a 35 de puncte, redactată de Vasile Alecsandri și prezentată Adunării în fața Hotelului “Petersburg” de către Grigore Cuza. Acest program revoluționar pașoptist a avut un pronunțat caracter moderat, dat fiind avertismentul țarului Rusiei – Nicolae I că, în cazul izbucnirii revoluției în Moldova, ca putere protectoare ce era, își rezerva “dreptul” să intervină armat. Caracterul moderat al Petiției – Proclamație de la Iași a fost impus și de formularea chiar a primului punct, care prevedea: “Sfânta păzire a Regulamentului Organic în tot cuprinsul său și fără nici o răstălmăcire”. Ori, se știe că Regulamentul prevedea mărirea nărthului (norma de lucru într-o zi lumină) pentru țărani, ceea ce ducea și la sporirea numărului zilelor de clacă. Deci, înrăutățirea situației țăranimii. Cu privire la aceeași soartă a țăranimii, Petiția – Proclamație, stipula la punctul 4 “Grabnica îmbunătățire a stării locuitorilor săteni, atât în relația cu proprietarii moșiilor, cât și în acela cu cârmuirea”... O formulare vagă, echivocă, cu caracter general, și care nu indica nimic concret cu privire la îmbunătățirea situației țăranimii. De aceea, acțiunea de la Iași nu a atras, decât în mică măsură țăranimea și a avut în general un caracter moderat, îndreptată îndeosebi împotriva abuzurilor domnitorului Mihail Sturdza.

2. Petițiunea – națională, adoptată de Adunarea de la Blaj-Transilvania - de la 3-5 mai 1848 – reprezintă cel de-al II-lea program revoluționar, cuprinzător ale celor

16 puncte și prezentat pe Câmpia Libertății de către August Treboniu Laurian, în fața celor peste 40000 de participanți la Adunare. Privitor la țărănime, punctul 3 al Petițiunii naționale de la Blaj se referă la "Națiunea română ajungând la conștiința drepturilor sale, cere fără întârziere desființarea de iobăgie, fără nici o despăgubire din partea țăranilor iobagi, atât la comitate, cât și în districte, scaune sau granițe militare și desființarea dijmelor. Referiri revendicative concrete, care au atras la luptă masa țărănimii și au impus acțiunii revoluției un caracter mai mult decât radical.

3. Reîntorcându-se spre Iași, o parte a revoluționarilor moldoveni (Al.I. Cuza, Alecu Russo, Nicolae Ionescu) care participaseră la Adunarea de la Blaj s-au oprit - 24 mai 1848- la Brașov, unde au întocmit acel Legământ, intitulat **"Principiile noastre pentru reformarea patriei"**, care, dacă ar fi fost dat publicității și ar fi căpătat forma oficială, poate fi socotit ca cel de al III-lea program al Revoluției Române de la 1848. În cuprinsul celor 6 puncte, problema țărănească își găsea completa și reala rezolvare. Iată, formularea chiar a primului punct: "Desființarea boierescului (adică clăcășia) și a orice alte dări ale locuitorilor săteni către proprietari; punctul doi, "ridicarea belicurilor (dijma în oi plătită Porții Otomane), a lucrului șoselelor și a tuturor împovărilor fără plată, către stăpânire"; iar punctul trei, "Împroprietărirea locuitorilor săteni, fără nici o răscumpărare din partea lor". Un astfel de program chiar dacă s-a numit numai un simplu "Legământ" și nu a avut caracter oficial, reprezintă într-adevăr, dorința țărănimii aservite pentru o reală emancipare.

4. Aproape concomitent, la 20 mai 1848, la Cernăuți, în Bucovina (partea de Nord a Moldovei), în prezența unor reprezentanți de frunte a clerului, boierimii și fruntașilor țărănimii, au fost adoptate 12 dorințe printre care se aflau, "desființarea clăcii și a dijmei". Socotit fiind ca cel de al IV-lea program al Revoluției Române de la 1848.

5. Prezența în Muntenia a democrat-revoluționarului Nicolae Bălcescu, a făcut ca acțiunea revoluționară să fi căpătat amploare și dimensiuni superioare. La 9 iunie 1848, redactată de Bălcescu și prezentată la Islaz, de către Ion Heliade Rădulescu, **Proclamațiunea revoluționară din Țara Românească (Muntenia)**, cuprindea 22 de puncte. Punctul 13 (poate fatidic - hotărât de soartă) se referea în mod expres la "Emanciparea clăcașilor ce se fac proprietari prin despăgubire". Formularea inițială făcută de Bălcescu era "... împroprietărirea fără despăgubire din partea țăranilor...", dar intervenția moderată a lui Ion Heliade Rădulescu, schimbând-o în "împroprietărire prin despăgubire", ceea ce i-a diminuat caracterul radical, de început. Din îndemnul lui Nicolae Bălcescu, care nu a fost prezent la Adunarea de la Islaz, a fost constituită, la 21 iulie 1848, Comisia Proprietății, al cărei vicepreședinte era marele agronom-democrat-bacăuan, Ion Ionescu de la Brad. Cele opt ședințe ale Comisiei Proprietății, formată din câte 5 reprezentanți ai țăranilor clăcași și cinci reprezentanți ai marilor proprietari

agricoli din partea fiecărui județ s-au pierdut în discuții sterile, nesemnificative, iar la 31 august 1848, Comisia s-a autodizolvat fără să-i fi dat viață punctului 13 din Proclamația de la Islaz. După înfrângerea Revoluției române de la 1848, Nicolae Bălcescu afirma că, după părerea sa, ar fi rezumat întregul program al revoluției de la 1848, la prevederile punctului 13. Dacă problema țărănească ar fi fost rezolvată prin emanciparea de clăcășie-robotă și împroprietărirea cu pământ, fără despăgubire din partea țăranilor, una din fundamentale sarcini ale revoluției de-acum 150 de ani, ar fi fost îndeplinită și șansele reușitei pe ansamblu ale revoluției de la 1848 puteau fi altele.

6. La 15 iunie 1848, în Banat, sub președenția lui Eftimie Murgu, a avut loc Adunarea de la Lugoj în prezența a 12000 de participanți, unde, printre alte revendicări s-au consemnat și cele privitoare la țăranime – emanciparea. Era cel de-al VI-lea program.

7. În august 1848, în Bucovina, Mihail Kogălniceanu și frații Hurmuzaki puneau bazele celui de al VII-lea program, intitulat **"Dorințele Partidei Naționale în Moldova"** în care printre desființarea privilegiilor feudale sunt amintite și cele referitoare la raporturile proprietari-țărani. De altfel, acest din urmă program al Revoluției române de la 1848, a avut mai mult un caracter național, Kogălniceanu denumind necesitatea Unirii Moldovei cu Muntenia, drept „Cheia bolții, fără de care s-ar surpa întreg edificiul Național”.

În concluzie, Problema țărănească, alături de cea națională, a constituit la 1848 obiectivul major al Revoluției române, deziderat îndeplinit de Al. I. Cuza, în 1864, de regele Ferdinand I și Ionel Brătianu, în 1921, deteriorat de comunism prin acțiunea nesăbuită de colectivizare forțată a agriculturii (1949 – 1989) și în curs de reparație sub actula guvernare cu toate dificultățile inerente.

Le problème paysan reflété dans les programmes de la Révolution Roumaine en 1848

Résumé

À l'anniversaire de 150 des années de la Révolution Roumaine de 1848, l'auteur propose la préservation du problème paysan dans les programmes révolutionnaire. Dans cette ouvrage on considère que les problèmes sociaux sont de première importance dans l'action révolutionnaire.

Le problème paysan représentait un parmi le plus impérieux, parce que l'agriculture était la principale branche de l'économie. Voilà pourquoi, dans ceux sept programme de la Révolution analysés par l'auteur, les problèmes paysan sont prédominants.